

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

Зозуляк О. І.

САНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

**Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право»,
спеціальності 081 «Право», ОПП «Право» заочної форми навчання**

Івано-Франківськ – 2023

Схвалено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Затверджено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.)

Зеліско А. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Банасевич І. І. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Зозуляк О. І. Санкції в цивільному праві: Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», ОПП «Право» заочної форми навчання. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2023. 19 с.

Посібник розроблений на основі навчального плану другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», ОПП «Право» і призначений для підготовки до семінарських занять із навчальної дисципліни «Санкції в цивільному праві». В посібнику викладені завдання до семінарських занять із навчальної дисципліни «Санкції в цивільному праві», які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, переліки питань, які виносяться на обговорення на занятті, практичних завдань, питань для самоконтролю. До кожної теми поданий перелік рекомендованої літератури, до якого включена монографічна література та інші наукові джерела по темі, а також нормативно-правові акти.

Посібник призначений для здобувачів освіти та викладачів.

© Зозуляк О.І., 2023

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	7
Семінарське заняття № 1. Загальна характеристика інституту цивільно- правових санкцій у системі цивільного права України.	7
Семінарське заняття № 2. Види цивільно-правової відповідальності.....	10
Семінарське заняття № 3. Міри оперативного впливу на правопорушника у цивільному праві.....	14
Семінарське заняття № 5. Види цивільно-правової відповідальності.....	16
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	19

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Санкції в цивільному праві» є нормативною дисципліною із циклу дисциплін професійної підготовки навчального плану магістра спеціальності «Право» спеціалізації «Приватне право».

Метою навчальної дисципліни «Санкції в цивільному праві» виступає опанування студентами правових норм, якими врегульовуються відносини у сфері застосування мір цивільно-правової відповідальності.

Завданням дисципліни є:

- ✓ навчання основам цивільно-правової відповідальності,
- ✓ відмежування цивільно-правової відповідальності від інших цивільно-правових санкцій,
- ✓ формування у студентів правового світогляду та відповідного мислення категоріями, що відображають специфіку форм цивільно-правової,
- ✓ закріплення необхідних юридичних знань для вирішення конкретних питань, що виникають у судовій та договірній практиці при застосуванні мір цивільно-правової відповідальності за порушення договірних зобов'язань та при вчиненні деліктів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність цивільно-правових санкцій;
- сутність інституту цивільно-правової відповідальності у системі цивільного права України;
- систему чинних законодавчих актів, якими регулюються суспільні відносини у сфері застосування цивільно-правової відповідальності;
- функції та принципи цивільно-правової відповідальності;
- форми цивільно-правової відповідальності;
- елементи складу цивільного правопорушення;
- особливості цивільно-правової відповідальності без вини.
- підстави застосування та види мір оперативного впливу на правопорушника.

вміти:

- застосовувати теоретичні знання у сфері цивільно-правових санкцій у практичній діяльності;
- оперувати базовою термінологією окресленої сфери;
- орієнтуватися у системі законодавства у сфері застосування цивільно-правової відповідальності;
- узагальнювати практику застосування різних форм цивільно-правової відповідальності;
- давати юридичну оцінку охоронним цивільним правовідносинам.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «САНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ»

Тема № 1. Загальна характеристика інституту цивільно-правових санкцій у системі цивільного права України

Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правові санкції. Теорії цивільно-правових санкцій.

Інститут цивільно-правової відповідальності у системі цивільного права України та його особливості.

Поняття цивільно-правової відповідальності у юридичній літературі та законодавстві. Сутність цивільно-правової відповідальності у системі охоронних правовідносин. Цивільно-правова відповідальність як цивільно-правова санкція. Відмежування цивільно-правової відповідальності від суміжних категорій. Цивільно-правова відповідальність та міри оперативного впливу.

Принципи цивільно-правової відповідальності у договірних та позадоговірних відносинах. Функції цивільно-правової відповідальності.

Механізм реалізації цивільно-правової відповідальності та його структура. Специфіка механізму реалізації цивільно-правової відповідальності за видом цивільного правовідношення.

Тема № 2. Підстави цивільно-правової відповідальності. Склад цивільного правопорушення.

Загальна характеристика підстав цивільно-правової відповідальності. Юридичні та фактичні підстави цивільно-правової відповідальності.

Протиправне діяння як елемент складу цивільного правопорушення. Шкідливі наслідки як елемент цивільного правопорушення. Поняття моральної шкоди. Причинний зв'язок між протиправним діянням та його наслідками як елемент складу цивільного правопорушення.

Вчення про вину як елемент складу цивільного правопорушення. Теорії вини та їх втілення у цивільному законодавстві. Особливості відповідальності без вини. Підстави звільнення від відповідальності та їх характеристика. Страхування цивільно-правової відповідальності.

Тема № 3. Види цивільно-правової відповідальності

Загальна характеристика вчення про види цивільно-правової відповідальності.

Переддоговірна відповідальність у цивільному праві: поняття, підстави, особливості, перспективи нормативного закріплення.

Договірна та позадоговірна відповідальність та їх загальна характеристика.

Часткова відповідальність та особливості її застосування. Солідарна відповідальність та її особливості. Субсидіарна відповідальність та її ознаки.

Цивільно-правова відповідальність окремих учасників цивільно-правових відносин.

Загальна характеристика цивільно-правової відповідальності юридичних осіб. Вина юридичних осіб. Відповідальність учасників підприємницьких

товариств за зобов'язаннями товариства. Специфіка цивільно-правової відповідальності фізичних осіб.

Тема № 4. Загальна характеристика форм цивільно-правової відповідальності.

Загальна характеристика мір (форм) цивільно-правової відповідальності.

Відшкодування збитків як форма цивільно-правової відповідальності. Підходи до розуміння складу збитків у цивільному та господарському законодавстві. Поняття реальних збитків та упущеної вигоди.

Особливості відповідальності за невиконання грошових зобов'язань.

Особливості завдатку як форми цивільно-правової відповідальності

Матеріальна компенсація моральної шкоди як форма цивільно-правової відповідальності.

Форми цивільно-правової відповідальності у позадоговірних зобов'язаннях. Неустойка як форма цивільно-правової відповідальності: поняття, порядок стягнення.

Загальна характеристика вчення про види неустойки. Особливості застосування залікової неустойки. Особливості застосування альтернативної неустойки. Застосування штрафної неустойки. Особливості застосування виключної неустойки.

Підходи до розуміння неустойки у цивільному та господарському законодавстві України.

Тема № 5. Міри оперативного впливу на правопорушника у цивільному праві.

Сутність мір оперативного впливу у цивільному праві України. Види мір оперативного впливу у цивільному праві. Підстави застосування Види мір оперативного впливу.

Міри оперативного впливу та особливості їх застосування за видом зобов'язального правовідношення. Співвідношення мір оперативного впливу та організаційно-господарських санкцій за цивільним та господарським законодавством України.

Тема № 6. Інститут цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

Загальна характеристика інституту цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

Поняття цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права. Підстави цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права.

Різновиди форм цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1

Загальна характеристика інституту цивільно-правових санкцій у системі цивільного права України

📖 Методичні рекомендації: при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем сутності цивільно-правової санкції як категорії цивільного права, відмежування останньої від суміжних категорій. Окремо слід проаналізувати проблемні аспекти механізму реалізації санкцій в цивільному праві.

⇒ Питання для обговорення:

1. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правові санкції .Теорії цивільно-правових санкцій.
2. Поняття цивільно-правової відповідальності у юридичній літературі та законодавстві.
3. Цивільно-правова відповідальність як цивільно-правова санкція.
4. Принципи цивільно-правової відповідальності у:
А) договірних зобов'язаннях
Б) позадоговірних зобов'язаннях
5. Система санкцій в цивільному праві та їх загальна характеристика.
6. Правовий механізм реалізації санкцій в цивільному праві.

☑ Ключові питання і терміни: *цивільно-правова санкція, цивільно-правова відповідальність, принципи цивільно-правової відповідальності, система санкцій, функції цивільно-правової відповідальності*

❖ Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «цивільно-правова відповідальність».
2. Охарактеризуйте сутність цивільно-правової відповідальності як санкції.
3. За яким критеріями слід відмежовувати заходи цивільно-правової відповідальності від мір оперативного впливу.
4. У чому проявляється сутність принципу «повного відшкодування збитків».
5. Охарактеризуйте сутність принципу винної відповідальності.
6. Розкрийте структуру механізму реалізації цивільно-правової відповідальності.
7. У чому проявляється сутність компенсаційної функції цивільно-правової відповідальності ?

☞ Практичні завдання

Завдання 1. Визначте:

- а) ознаки санкцій оперативного характеру у цивільному праві України;
- б) особливості цивільно-правової відповідальності як санкції у цивільному праві

Тестові завдання:

1. Цивільно-правова відповідальність:

А - виражається у вигляді несприятливих наслідків майно-вого характеру у боржника;

Б - виражається у вигляді несприятливих наслідків немайнового характеру кредитора;

В - забезпечується державним примусом;

Г - забезпечується громадським осудом.

2. Специфічними рисами цивільно-правової відпо-відальності є:

А - її майновий характер;

Б - можливості перевищення розміру відповідальності над розміром заподіяної шкоди або збитків;

В - розмір відповідальності не може перевищувати розміру заподіяної шкоди.

Задача. Леонтович регулярно виконував роботи по виготовленню та реєстрації веб- сайтів на підставі договорів підряду із замовниками. Під час виконання замовлення на виготовлення сайту підприємства «Південь» Леонтович тяжко захворів , потрапив у лікарню і тому здав замовлення на 25 днів пізніше встановленого в договорі строку. Підприємство «Південь» висунуло вимогу про зменшення оплати за виконану роботу на відповідну суму. Леонтович не погодився на зниження вартості виконаної роботи , посилаючись на те, що договором підряду не передбачено випадків зменшення оплати за виконану роботу , а порушення ним строку договору сталося з причин, які він не міг передбачити і запобігти їм, тобто не з його вини.

Підприємство «Південь» звернулося до суду і в позові зазначило, що Леонтович як підприємець повинен відповідати за не виконання умов договору незалежно від його вини, а його посилення на хворобу не повинно прийматися до уваги.

Заперечуючи проти позову підприємства «Південь» , Леонтович стверджував, що він не вважає себе підприємцем, оскільки ніде в якості такого не зареєстрований.

Чи повинен Леонтович відповідати за прострочення виконання умов договору підряду?

📖 Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV Дата оновлення : 07.03.2023 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Баранова Л. М. Цивільно-правова відповідальність у сфері підприємницької діяльності. Проблеми законності. 2002. № 57.
5. Рубан О.О. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи на виробництві за цивільним законодавством України автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». К., 2017. 21 с.
6. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право» К., 2010. 16 с.
7. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.
8. Чернадчук В., Чернадчук Т. До питання щодо оперативно – господарських санкцій. Підприємництво, господарство і право. 2001. № 3.
9. Верховець А. А. Співвідношення цивільно – правових заходів оперативного впливу із заходами цивільно – правової відповідальності. Вісник господарського судочинства. 2006. №1.
10. Мироненко В.П. Цивільноправова відповідальність як вид юридичної відповідальності. Юридична наука. 2011. № 6.
11. Микитин, В. І. Цивільно-правова відповідальність та підстави її виникнення. Актуальні проблеми правознавства. 2012. Вип. 1 (2). С. 163-171
12. Микитин, В. І. Цивільно-правова відповідальність за порушення майнових прав інтелектуальної власності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.03. – Київ : Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності національної академії правових наук України, 2016. 224 с.
13. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
14. Галянтич М. К. Модернізація цивільно-правової відповідальності у житловій сфері. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 25-28.

15. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслова Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
16. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
17. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
18. Сліпченко С. О. Межі застосування поняття цивільно-правова відповідальність. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 267-271.
19. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
20. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. Art and Science. 2020, Vol. 3. С. 71-78.
21. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.
22. Кузнєцова Н. С. Інститут цивільно-правової відповідальності у вітчизняній та зарубіжній цивілістичній доктрині. Право України. 2019. № 1. С. 186–203.
23. Дзера І. О. Критичний погляд на зміни до ст. 16 Цивільноо кодексу України. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, В. В. Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 40-45.
24. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. DCFR як принципи та цінності європейського приватного права. *Часопис цивілістики*. 2022. Випуск 45. С. 5-11.

Семінарське заняття 2

Види цивільно-правової відповідальності

📖 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем застосування критеріїв поділу цивільно-правової відповідальності на види, проаналізувати кожен із видів, зокрема,

договірну та позадоговірну, солідарну, часткову та субсидіарну відповідальність, відповідальність за суб'єктом цивільних правовідносин.

⇒ **Питання для обговорення:**

1. Загальна характеристика вчення про види цивільно-правової відповідальності.
2. Переддоговірна відповідальність у цивільному праві: поняття, підстави, особливості, перспективи нормативного закріплення.
3. Часткова відповідальність та особливості її застосування. Солідарна відповідальність та її особливості. Субсидіарна відповідальність та її ознаки.
4. Цивільно-правова відповідальність окремих учасників цивільно-правових відносин

☑ **Ключові питання і терміни:** переддоговірна відповідальність, часткова відповідальність, солідарна відповідальність, субсидіарна відповідальність.

◇ **Питання для самоконтролю**

1. Назвіть класифікаційні критерії цивільно-правової відповідальності на види.
2. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності фізичних осіб.
3. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності юридичних осіб публічного права.
4. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності підприємницьких товариств та їх учасників за зобов'язаннями товариства.
5. Назвіть приклади реалізації часткової цивільно-правової відповідальності.

✍ **Практичні завдання:**

Задача 1. ВАТ “Київбуд” (Покупець) і ТОВ “ЖБК-8” (Постачальник) укладений договір поставки залізобетонних конструкцій. Яких-небудь санкцій за невиконання (неналежне виконання) сторонами своїх зобов'язань договір поставки не містить.

Яку відповідальність і на підставі якої норми закону понесе Покупець у випадку затримки оплати товару?

Задача 2. Дмитренко уклала із Биченком договір підряду на ремонт даху приналежного їй дому. З метою забезпечення договору Дмитренко передала

Биченку завдаток у сумі 100 гривень. Проте в обумовлений у договорі день Биченко не з'явився і дах не відремонтував. Наступного дня був сильний дощ, і будинок Дмитренко був затоплений водою. У результаті цього були зіпсовані м'які меблі і музичний центр, а також виникла необхідність у проведенні косметичного ремонту. Дмитренко звернулася до суду із позовом до Биченка про відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Чи правомірні вимоги Дмитренко?

Як повинен бути вирішений спір?

📖 Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Канзафарова І. С. Договірна відповідальність юридичних осіб у комерційному обігу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Канзафарова Ілона Станіславівна. Одеса, 1998. 169 с.
4. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». К., 2010. 16 с.
5. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : монографія / Володимир Дмитрович Примак. К. : Юрінком Інтер, 2007. 432 с.
6. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006.- 264с.
7. Бондаренко Л. До питання цивільно – правової відповідальності юридичних осіб публічного права. Право України. 2006. № 7
8. Гришко У.П. Особливості цивільно-правової відповідальності перевізника за порушення прав споживачів транспортних послуг. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 6
9. Плачков Д.Ф. Відшкодування шкоди фізичній особі, що потерпіла від злочину, за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2008. 19 с.
10. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2007. 19 с.
11. Пендяга Г.Л. Відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук:12.00.03. Одеса, 2008. 15 с.
12. Присяжнюк В.П. Цивільно-правова відповідальність за збиток і шкоду, що завдані працівникам правоохоронних органів: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 18 с

13. Примак В. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання: гарантії справедливості. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 3.
14. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
15. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслова Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
16. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
17. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
18. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
19. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. *Art and Science*. 2020, Vol. 3. С. 71-78.
20. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.
21. Olha Zozuliak, Iryna Banasevych, Oksana Oliinyk, Uliana Gryshko On ways to protect the rights of the parties to the contract: Based on the Supreme Court of Ukraine practice. *Brazilian Journal of Alternative Dispute Resolution*. v. 4 no. 7 (2022): Jan./Jun. С. 163-176. <https://rbadr.emnuvens.com.br/rbadr/article/view/125> (Scopus)
22. Зозуляк О. І., Парута Ю. І. Перспективні напрямки удосконалення інституту цивільно-правової відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2021. № 63. С. 141-147. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232153/230986>
23. Зозуляк О. І. Способи захисту прав сторін договору: окремі теоретичні та практичні аспекти. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2022. № 60. № 132-141. <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/issue/view/305>

Міри оперативного впливу на правопорушника у цивільному праві

📖 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем сутності неустойки як форми (міри) цивільно-правової відповідальності, проаналізувати її різновиди, зокрема, зокрема, штрафну, залікову, альтернативну та виключну. Окремо слід проаналізувати проблемні аспекти застосування неустойки за цивільним та господарським законодавством.

⇒ Питання для обговорення:

1. Неустойка як форма цивільно-правової відповідальності: поняття, порядок стягнення.
2. Загальна характеристика вчення про види неустойки.
3. Види неустойки:
  - А) штрафна
  - Б) залікова
  - В) альтернативна
  - Г) виключна
4. Підходи до розуміння неустойки у цивільному та господарському законодавстві України.

📌 Основні поняття: *неустойка, штрафна неустойка, залікова неустойка, альтернативна неустойка, виключна неустойка.*

📌 Практичні завдання:

Задача 1. Відповідно до договору поставки пивний завод відправив в магазин партію пива, яка була доставлена покупцю ВАТ “Автотранс”. При прийнятті товару було з’ясовано, що три ящики з пляшками пива в кузові перекинуті, а пляшки розбиті.

Магазин склав акт про недостачу, в якому зазначив, що машина прибула в справному стані, двері кузова зачинені. Ящики були поставлені в кузові нерівно та погано закріплені, а отже під час руху машини три верхні ящики впали на пол. Магазин вимагає від пивзаводу та від ВАТ “Автотранс” відшкодування вартості пляшок, що розбилися, а також сплати неустойки за невиконання зобов’язання по поставці пива.

Вирішить справу.

📖 Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV Дата оновлення : 07.03.2023 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». К., 2010. 16 с.
5. Канзафарова І.С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.
6. Отрадна О.О. Поняття та функції неустойки: історія та сучасність // Право України. 2001. №8.
7. Отрадна О. О. Неустойка в цивільному праві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.. Київ, 2002. 15 с.
8. Пучковська І. Неустойка і завдаток як види забезпечення виконання зобов'язання та міри цивільно-правової відповідальності. Вісник Академії правових наук України. Х. : Право, 2007. № 1(48). С. 149-158.
9. Данильченко О. В. Правомірний вплив на неправомірну поведінку учасників цивільних правовідносин. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова; МОН України, НУ «ОЮА», Каф.крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-т. права, ПРЦ НАПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права» . Миколаїв : Іліон, 2016. С. 534-552.
- 10.Тімуш І. С. Класифікація неустойок за цивільним законодавством України . Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2013. №1. С. 20–28.
- 11.Польний Денис. Заходи оперативного впливу, які застосовуються сторонами договору найму при виконанні ними зобов'язань за рахунок контрагента. Актуальні проблеми правознавства. 2020. Випуск 4 (24). С. 103-111.
- 12.Харитонов Є.О., Харитонова О.І. DCFR як принципи та цінності європейського приватного права. *Часопис цивілістики*. 2022. Випуск 45. С. 5-11.
13. Olha Zozuliak, Iryna Banasevych, Oksana Oliinyk, Uliana Gryshko On ways to protect the rights of the parties to the contract: Based on the Supreme Court of Ukraine practice. *Brazilian Journal of Alternative Dispute Resolution*. v. 4 no. 7 (2022): Jan./Jun. С. 163-176. <https://rbadr.emnuvens.com.br/rbadr/article/view/125>
14. Зозуляк О. І., Парута Ю. І. Перспективні напрямки удосконалення інституту цивільно-правової відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2021. № 63. С. 141-147. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232153/230986>

15. Зозуляк О. І. Способи захисту прав сторін договору: окремі теоретичні та практичні аспекти. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2022. № 60. № 132-141. <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/issue/view/305>

Семінарське заняття № 5

Види цивільно-правової відповідальності

📖 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем застосування критеріїв поділу цивільно-правової відповідальності на види, проаналізувати кожен із видів, зокрема, договірну та позадоговірну, солідарну, часткову та субсидіарну відповідальність, відповідальність за суб'єктом цивільних правовідносин.

⇒ Питання для обговорення:

5. Загальна характеристика вчення про види цивільно-правової відповідальності.
6. Переддоговірна відповідальність у цивільному праві: поняття, підстави, особливості, перспективи нормативного закріплення.
7. Часткова відповідальність та особливості її застосування. Солідарна відповідальність та її особливості. Субсидіарна відповідальність та її ознаки.
8. Цивільно-правова відповідальність окремих учасників цивільно-правових відносин

☑ Ключові питання і терміни: *переддоговірна відповідальність, часткова відповідальність, солідарна відповідальність, субсидіарна відповідальність.*

🔍 Питання для самоконтролю

6. Назвіть класифікаційні критерії цивільно-правової відповідальності на види.
7. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності фізичних осіб.
8. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності юридичних осіб публічного права.
9. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності підприємницьких товариств та їх учасників за зобов'язаннями товариства.
10. Назвіть приклади реалізації часткової цивільно-правової відповідальності.

📖 Тематика рефератів:

1. Правові передумови закріплення переддоговірної відповідальності у цивільному законодавстві України.

✍ Практичні завдання:

Задача 1. ВАТ “Київбуд” (Покупець) і ТОВ “ЖБК-8” (Постачальник) укладений договір поставки залізобетонних конструкцій. Яких-небудь санкцій за невиконання (неналежне виконання) сторонами своїх зобов’язань договір поставки не містить.

Яку відповідальність і на підставі якої норми закону понесе Покупець у випадку затримки оплати товару?

Задача 2. Дмитренко уклала із Биченком договір підряду на ремонт даху приналежного їй дому. З метою забезпечення договору Дмитренко передала Биченку завдаток у сумі 100 гривень. Проте в обумовлений у договорі день Биченко не з’явився і дах не відремонтував. Наступного дня був сильний дощ, і будинок Дмитренко був затоплений водою. У результаті цього були зіпсовані м’які меблі і музичний центр, а також виникла необхідність у проведенні косметичного ремонту. Дмитренко звернулася до суду із позовом до Биченка про відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Чи правомірні вимоги Дмитренко?

Як повинен бути вирішений спір?

📖 Рекомендована література:

24. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
25. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2018 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
26. Бондаренко Л. До питання цивільно – правової відповідальності юридичних осіб публічного права. Право України. 2006. № 7.
27. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право».. К., 2010. 16 с.
28. Гришко У.П. Особливості цивільно-правової відповідальності перевізника за порушення прав споживачів транспортних послуг. Підприємництво, господарство і право. 2016. №6.
29. Канзафарова І. С. Договірна відповідальність юридичних осіб у комерційному обігу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03.. Одеса, 1998. 169 с.
30. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.
31. Пендяга Г.Л. Відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук:12.00.03 // Г.Л. Пендяга. Одеса, 2008. 15 с.
32. Плачков Д.Ф. Відшкодування шкоди фізичній особі, що потерпіла від злочину, за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2008. 19 с.
33. Примак В. Відповідальність за порушення грошового зобов’язання: гарантії справедливості. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 3.
34. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2007. 432 с.

35. Присяжнюк В.П. Цивільно-правова відповідальність за збиток і шкоду, що завдані працівникам правоохоронних органів: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03.. Київ, 2011. 18 с
36. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2007. 19 с.
37. Тімуш І. С. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх після набуття ними повної цивільної дієздатності та батьків, позбавлених батьківських прав. Юрид. наука. 2014. № 9. С. 29 – 34.
38. Ткач І. В. Держава Україна як суб'єкт недоговірних зобов'язань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. К., 2014. 20 с.
39. Трубаков Є. О. Неукладені цивільно-правові договори: поняття, правова природа, правові наслідки: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2015. 20 с.
40. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
41. Галянтич М. К. Модернізація цивільно-правової відповідальності у житловій сфері. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 25-28.
42. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслова Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
43. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
44. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
45. Сліпченко С. О. Межі застосування поняття цивільно-правова відповідальність. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 267-271.
46. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
47. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. Art and Science. 2020, Vol. 3. С. 71-78.
48. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua/> – офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://zakon.nau.ua/> – правова база: Нормативні акти України (НАУ).
5. <http://www.nbuv.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
6. <http://www.ndiiv.org.ua/> – офіційний сайт Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.
7. <http://lib.pu.if.ua> – офіційний сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
<http://pidruchniki.ws/pravo/> – бібліотека українських підручників